

รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการฉบับสมบูรณ์

โครงการ ส่งเสริมการปลูก รวบรวม และแปรรูปสมุนไพร
ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อการพึ่งตนเองแบบครบวงจร

โดย
เครือข่ายข้าวคุณค่า ชานาคุณธรรม (ข้าวคุณธรรม)

27 มิถุนายน 2559

ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

สัญญาเลขที่ กภท. ๑๓/๒๕๕๖

บทคัดย่อ

เครือข่ายข่าวคุณค่าชาวนาคณะธรรมได้ทำสัญญาจับทุนสนับสนุนโครงการส่งเสริมการปลูก รวบรวม และแปรรูปสมุนไพรตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ กับ สำนักงานบริหารกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย รหัสสัญญาเลขที่ กภท. 17 / 2556 ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อ สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกษตรกรสามารถผลิตสมุนไพรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มจากการปลูกสมุนไพรเป็นอาชีพเสริม สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้ครอบครัวและชุมชน และ เพื่อให้มีแหล่งวัตถุดิบสมุนไพรอินทรีย์ที่มีคุณภาพให้กับ โรงพยาบาลและผู้แปรรูปสมุนไพร ผลการดำเนินงานของโครงการฯ สรุปได้ดังนี้

ตารางสรุปผลที่จำแนกรายกิจกรรม วัตถุประสงค์ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
<p>1.) การศึกษาดูงาน การผลิตสมุนไพรในชุมชนที่ผ่านการรับรองมาตรฐานสมุนไพรอินทรีย์</p>	<p>1. เพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เกษตรกร</p> <p>2. เพื่อให้เกษตรกรได้สัมผัสกับแนวคิดและลงมือทำจริงๆ จนประสบความสำเร็จจากชุมชนต้นแบบ</p> <p>3. เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จจริง และสร้างความคุ้นเคยให้รู้จักกันจนสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย</p>	<p>ได้นำเกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการฯ ไป ศึกษาดูงาน เมื่อ วันที่ ๒๑ ถึง ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๗ ในสถานที่ต่างๆ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ศูนย์สมุนไพรชุมชนบ้านดงบัง อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี 2. โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จ.ปราจีนบุรี 3. ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของไทบ้าน อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา <p>สรุปบทเรียนจากการไปศึกษาดูงาน</p> <p>เกษตรกร ประกอบด้วย นายสุทัศน์ วันเที่ยง อยู่บ้านศรีฐาน อ.ป่าดัว “ผมไปดูงานครั้งนี้มาแล้ว มันดีจริง ผมได้ความรู้มากและผมได้นำเอาสมุนไพรต่างๆ ที่ไปศึกษาเรียนรู้ดูงานมานั้น ไปใช้ในชีวิตประจำวันจริงๆ ได้ผลดีเยี่ยมเป็นที่ประทับใจมาก ได้รับฟังการบรรยาย... ผมได้เดินดูสถานที่แปลงปลูกสมุนไพร การเก็บรักษา และการแปรรูป ผมปลูกได้แน่ๆ ผมลงมือทำทันที”</p> <p>นางยีนยง ธรรมสาร บ้านเชียงเพ็ง อ.ป่าดัว บอกเล่าว่า “ การไปดูงานครั้งนี้ ทำให้รูปแบบการปลูกสมุนไพรในเชิงธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ แต่โดยส่วนตัวก็ไม่ได้คิดว่าจะต้องทำให้ได้อย่างที่ชุมชนนี้ทำทุกอย่าง เนื่องจากสภาพพื้นที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่ได้ชัดๆ ในครั้งนี้คือ การประยุกต์ใช้แนวคิดของผู้นำชุมชน... วิธีของชุมชนดงบังกับวิธีของแม่ขแมร์จะต่างกันในการประกอบอาชีพ แต่หลักในการดำเนินชีวิตสามารถนำหลักการเดียวกันนี้มาประยุกต์ใช้ได้</p>

นางสาววันนี ชาวนา บ้านเชิงเพ็ง อ.ป่าดิว บอกเล่าว่าพ่อเป็นหมอ ยาเก่า พ่อมีลูก 7 คน ไม่มีใครสนใจสืบต่อ มีเพียงแม่วันนี ที่พยายามสืบ ทอดเรื่องสมุนไพร พ่อมาเข้ากลุ่มทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้ได้เรียนรู้การ พึ่งตนเอง ซึ่งไม่เพียงการทำอินทรีย์เท่านั้น การปลูกผัก ปลูกสมุนไพร เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันยังเป็นสิ่งสำคัญ การไปดูงานครั้งนี้ ทำให้รู้จักชื่อ สมุนไพรที่ใช้เป็นทางการ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะเรียกไม่เหมือนกัน เช่น เถาว์วัลย์เปรียง ในบ้านเราเรียกว่า เครือตาปลา ซึ่งไม่รู้ว่ามีประโยชน์ทาง ยาหรือชื่อเรียกอื่น ๆ คืออะไร แต่ในตำรายาสมุนไพร บอกว่าเถาว์วัลย์เปรียง เป็นสมุนไพรที่มีประโยชน์มาก ส่วน กำแพงเจ็ดชั้น ที่บ้านเราคือ ต้นดาไก่ พืชใกล้ตัว แต่เดิมไม่รู้จักนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่พ่อได้ไปดูงาน ทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น บอกลูกหลานไม่ให้ตัดต้นไม้เหล่านี้ทิ้ง นอกจากนี้ ความรู้ที่ได้รับ ยังถ่ายทอดไปยังเพื่อนบ้าน และความตั้งใจอยากรวมกลุ่ม ทำให้ได้เหมือนกับที่ชุมชนดงบังทำ เพราะเรื่องสมุนไพรในปัจจุบันเปิด กว้าง เป็นทางเลือกของการรักษาโรค

นางอุทธะ เจริญสุข บ้านน้ำปลีก อ.เมือง กลับจากดูงานแล้วรู้สึก ห่วงแทนสมุนไพรทุกชนิดที่มี เพราะได้ความรู้ว่าต้นไม้ทุกต้นเป็นยา คนทุกคนเป็นครู จากที่ไม่เคยรู้ว่าพืชที่มีในบ้าน ในนาเป็นยา ไม่เคยใส่ใจ เลย เช่น เถาว์วัลย์เปรียง (เครือตาปลา) แต่อาการปวดเข่า ข้อ ก็รักษาไว้ ไม่ให้ลูกหลานทำลาย จากที่สนใจปลูกสมุนไพรอยู่แล้วหลังกลับจากดูงาน ก็หามาปลูกเพิ่มเติม หรือ ดูแลสมุนไพรที่มากขึ้น ด้วยการรดน้ำ ใส่ปุ๋ย พรวนดิน ยิ่งถ้าต้นไหนตายจะรู้สึกใจหาย เสียหายมาก ปัจจุบันปลูก สมุนไพรแล้วกว่า 100 ชนิด แม่นางบอกว่า นอกจากจะชอบปลูกไฟรแล้ว ยังสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพรกับเพื่อนบ้านได้ ทำให้ มีผู้มาแวะเวียนสอบถามพูดคุยเรื่องสมุนไพรอยู่บ่อยครั้ง

นางสายศีล ชิงชัย บ้านกำแมด อ.กุดชุม หลังกลับจากดูงาน มี แนวคิดอยากทำเป็นอาชีพ... การไปดูงาน ทำให้รู้จักสมุนไพรหลายชนิด รวมทั้งเทคนิคการปลูกสมุนไพรให้เจริญเติบโต สิ่งที่เป็นความรู้ใหม่ คือ การปลูกหญ้าปักกิ่ง โดยที่ศูนย์อบรมจะปลูกกระยะห่าง 50*50 ซม. ทำให้ หญ้าปักกิ่งต้นงาม แดกกอดี นอกจากนี้ ยังได้รู้ว่า หญ้าปักกิ่งรักษาได้หลาย

		<p>โรค ทั้งขับสารพิษ เบาหวาน มะเร็ง และที่สนใจเป็นพิเศษ คือ หญ้าหวาน ที่ใช้แทนน้ำตาล กับผู้ป่วยเบาหวานได้ และอยากทดลองปลูกและทดลองใช้กับผู้เข้าอบรม ทั้งนี้แม่สายบอกว่า การไปดูงานครั้งนี้ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจให้ไปสมัครเรียนแพทย์แผนไทย ที่ชุมชนศรีชะอโศก จังหวัดศรีสะเกษ ใช้เวลาเรียน 3 ปี ในขณะนี้สมาชิกกลุ่มสมุนไพร ไปสมัครเรียนด้วยกันทั้งสิ้น 9 คน</p>
<p>2) การอบรมให้ความรู้การปลูกสมุนไพรให้ผ่านมาตรฐานอินทรีย์</p>	<p>เพื่อให้เกษตรกรผู้ที่สมัครเข้าร่วมโครงการมีความรู้ในการปลูกสมุนไพร ตั้งแต่ การเตรียมดิน การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว ตลอดจนจัดการหลังการเก็บเกี่ยวสมุนไพร ให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน</p>	<p>มีเกษตรกรสมัครเข้ารับการอบรมการปลูกสมุนไพรให้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ระดับสากล ของ โครงการส่งเสริมการปลูกรวบรวมและแปรรูปสมุนไพรเกษตรอินทรีย์มาตรฐานสากล เพื่อการพึ่งตนเองแบบครบวงจร ระหว่างวันที่ ๑๑ ถึง ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗ ณ มูลนิธิธรรมะร่วมใจ อ.ป่าดิว จ.ยโสธร จำนวน 113 คน หลักสูตรการอบรม คือ พัฒนาเกษตรกรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลาการการอบรมตลอดหลักสูตร) 5 วัน 4คืน</p> <p>สาระสำคัญของการอบรม วิธีชีวิตชาวนาไท การทำเกษตรอินทรีย์ปลูกอยู่ปลูกกิน พึ่งตนเอง มีศีลธรรมการดำเนินชีวิตตามหลักสังฆกรรมชีวิต สุขภาพดีวิถีไท การปลูกการดูแลการเก็บรวบรวมสมุนไพรเพื่อชีวิตที่แข็งแกร่ง ความพอเพียง (พออยู่ พอกิน พอใช้ พอมีความสุข) ป่า3อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และการจัดทำแผนชีวิต</p>
<p>3) สนับสนุนกล้าพันธุ์สมุนไพร (เมล็ด/ ต้น/ หน่อ/ท่อนพันธุ์) และปัจจัยการผลิต</p>	<p>1. เพื่อเป็นการเริ่มต้นให้กับเกษตรกรในการทดลองสิ่งใหม่ๆอย่างเป็นระบบ</p>	<p>1. มีการจัดตั้งกองทุนธนาคารต้นพันธุ์สมุนไพรของไทบ้าน (เมล็ด/ ต้น/ หน่อ/ท่อนพันธุ์) คิดมูลค่าเป็นตัวเงิน 50,000 บาท โดยสมาชิคนำมาแบ่งปัน ผักไว้ให้ยืมไปปลูก แล้วส่งคืน ขยายพันธุ์สมุนไพรสู่สมาชิก ที่ยืมพันธุ์สมุนไพรไปปลูกแล้วต้องนำมาคืนให้ธนาคารสมุนไพรต้นพันธุ์ไทบ้านๆ เก็บรวบรวมไว้ ให้เกษตรกรรายอื่นๆ นำไปปลูกขยายผลต่อไป</p>

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
	<p>2. เพื่อส่งการปลูก สมุนไพรรักษาโรคให้ผ่าน การรับรองมาตรฐาน</p>	<p>2. สมาชิกเครือข่ายข้าวคุณธรรม ร่วมกันปลูกสมุนไพรรักษาโรคผ่านการ รับรองมาตรฐานสากล (IFOAM Certify) จำนวน 113 คน ตามไปรับรอง</p>
<p>4. การรวบรวม ผลผลิตสมุน ไพรรักษาโรคที่ ผ่านการรับรอง มาตรฐาน ระดับสากล ส่งไปขายตลาด (โรงพยาบาล กุดชุม ชโสธร รพ. พนา อำนาจเจริญ และชุมชน ศรีระอ โสภ)</p>	<p>1. เพื่อให้เกษตรกรที่ปลูก สมุนไพรรักษาโรคมีรายได้ เพิ่มขึ้น 2. เพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบ สมุนไพรรักษาโรคที่มีคุณ การรับรองมาตรฐาน ส่ง ให้กับ โรงพยาบาลและ ชุมชนที่มีโรงงานการแปรร รูปสมุนไพรรักษาโรค</p>	<p>คณะกรรมการเครือข่ายฯ ผู้ที่รับผิดชอบด้านการตลาดได้ไปติดต่อ หน่วยงาน องค์กรที่มีโรงงานแปรรูปสมุนไพรรักษาโรค 3 แห่ง คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงพยาบาล อำเภอกุดชุม จังหัดยโสธร 2. โรงพยาบาลอำเภอนา จังหวัดอำนาจเจริญ 3. กลุ่มหมอยาสมุนไพรรวมชนศรีระอ โสภ อำเภอกันตลักษ์ณ จ.ศรีสะเกษ <p>ซึ่งทั้ง 3 แห่ง ยินดีรับซื้อสมุนไพรรักษาโรคของสมาชิกเครือข่ายข้าว คุณธรรม ทุกเดือนและทุกชนิดที่มี ขณะนี้เครือข่ายฯ รวบรวมสมุนไพรรักษา โรคจากสมาชิกมาแล้ว จำนวน 2,050 กิโลกรัม ขายไปแล้วสร้างรายได้ เพิ่มให้กับสมาชิก 20 คน เป็น 40,500 บาท</p>

ปัญหาอุปสรรค

เนื่องจาก คณะทำงานโครงการฯ ยังไม่เคยรู้จักและไม่เคยดำเนินงานตามแนวทางวิธีปฏิบัติของกองทุนฯ จึงต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้กระบวนการทำงานให้ถูกต้องตรง และตัวโครงการฯเองก็เสนอขอทุนในลักษณะการลงมือปลูกและปฏิบัติการจริง จึงต้องมีการใช้ระยะเวลาในการรอผลผลิต รอการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานผู้ให้การรับรอง จึงทำให้เกิดความล่าช้า การขายผลงวดสุดท้ายจึงขายระยะเวลาออกไป

ข้อเสนอแนะ

อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานโครงการฯ ได้ส่งผลให้เกิดมีรูปธรรม ที่ชัดเจนในหลายๆ เรื่อง และในทุกกิจกรรมที่ดำเนินงานก็นำมาซึ่ง การสร้างคน สร้างงาน สร้างรายได้ คาดว่าจะสามารถนำไปต่อยอดได้อีก เช่น

1. ในการอนุรักษ์พันธุกรรมสมุนไพรอินทรีย์ ของไต้หวัน ซึ่งทำโดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน ชาวชุมชน สังคม และประเทศชาติ ต่อไปในอนาคต ผ่าน กองทุนธนาคารต้นพันธุ์สมุนไพรของไต้หวัน (เมล็ด/ ต้น/ หน่อ/ ท่อนพันธุ์) ที่มีทุนเริ่มต้นจากโครงการนี้ไว้แล้ว 50,000 บาท
2. ในการพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรครบวงจร เก็บรักษาพันธุ์ ส่งเสริมการปลูก รวบรวมผลผลิตสู่ตลาด (รวบรวมสมุนไพรตรวจสอบด้วย ศึกษาวิจัย นำมาแปรรูป จัดทำบรรจุภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าแล้วส่งขายในตลาด)

บทที่ 4

บทเรียนจากการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

บทเรียนจากการดำเนินงานโครงการ

เนื่องจาก คณะทำงานโครงการฯ ยังไม่เคยรู้จักและไม่เคยมีความรู้ในดำเนินงานตามแนวทางวิถีปฏิบัติของ กองทุนฯ ดังนั้น บทเรียนที่สำคัญที่สุดบทหนึ่ง คือ ต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้กระบวนการทำงานให้ถูกต้อง ถูกตรง จะต้องประสานความเข้าใจในแต่เรื่องด้วยความใจเย็น ค่อยๆเป็น ค่อยๆไป อย่างช้าๆ แต่ว่ามันคง หนักแน่น คณะทำงานได้น้อมนำเอาหลักการทรงงานของพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่า “เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ ทำทีละอย่าง” มาใช้ สุดท้ายก็ผ่านไปได้ด้วยดี และ บทเรียนที่สอง ก็คือ ลักษณะของโครงการฯ ที่เสนอขอทุน แบบที่ต้องลงมือทำการปลูก และปฏิบัติจริงๆ ให้มีผลผลิตจริงๆ จึงมีความจำเป็นต้องมีการใช้ระยะเวลาในการรอผลผลิต รอผลการรับรองมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานผู้ให้การรับรอง จึงทำให้เกิดความล่าช้า ถึงขั้นต้องได้ขอขยายระยะเวลาสิ้นสุดโครงการฯ แต่ด้วยความร่วมแรงทั้งกาย-ใจ ของคณะกรรมการเครือข่ายฯ บวกกับความเข้าใจสถานการณ์ ของท่านผู้อำนวยการ (นายสมศักดิ์ กรีชัย) และ เจ้าหน้าที่ ทุกคน ในสำนักงานบริหารกองทุนฯ ก็ทำให้โครงการนี้ผ่านไปได้ด้วยดี จนทำให้ เราสามารถ จัดทำและจัดส่ง รายงานสรุปผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ (งวดสุดท้าย) ฉบับนี้สำเร็จลงได้

ข้อเสนอแนะ

จากรายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการฯ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าผลการดำเนินงานของ โครงการฯ นี้ ก่อเกิดผลที่มีความเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจนในหลายๆ อย่าง และที่สำคัญยิ่ง คือ ทุกกิจกรรมที่ดำเนินงาน นั้นนำมาซึ่ง การสร้างคน สร้างงาน สร้างรายได้ มีผู้ใหญ่ที่ไปรับรู้รับทราบกิจกรรมของโครงการฯ นี้สามารถนำไป ต่อยอดได้อีก เช่น

1. ในการอนุรักษ์พันธุกรรมสมุนไพรอินทรีย์ ของไต้หวัน ซึ่งทำโดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน ชาวชุมชน สังคม และประเทศชาติ ต่อไปในอนาคต ผ่าน กองทุนธนาคารต้นพันธุ์สมุนไพรของไต้หวัน (เมล็ด/ ต้น/ หน่อ/ ท่อนพันธุ์) ที่มีทุนเริ่มต้นจากโครงการนี้ไว้แล้ว 50,000 บาท

2. ในการพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรอินทรีย์ ครบวงจร เก็บรักษาพันธุ์ ส่งเสริมการปลูก รวบรวม ผลผลิตสู่ตลาด (รวบรวมสมุนไพรอินทรีย์ ตรวจสอบตัวยา ศึกษาวิจัย นำมาแปรรูป จัดทำบรรจุภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าแล้ว ส่งขายในตลาด)